

West-Vlaanderen's groe

De traditionele bedrijfstakken, waaronder in de eerste plaats de in onze vorige bijdrage besproken textielindustrie, zullen o.i. ook méér moeten investeren in geheel nieuwe bedrijfsruimte, niet alleen om de efficiency te verhogen maar ook om de noodzakelijke wervingskracht te bewaren t.a.v. de jongere leeftijdsgroepen. Het is immers kenmerkend voor het beschreven veranderingsproces, dat de kinderen minder de voetstappen van hun vaders gaan volgen omdat zij sterk aangetrokken worden door een opengaande waaier van nieuwe mogelijkheden.

Hierbij aansluitend zijn wij van oordeel, dat een selektieve politiek ter bevordering van de investeringen welke de grote traditionele bedrijfstakken volledig zou ecarteren niet te verantwoord is. Deze bedrijfstakken brengen nog steeds een belangrijk deel op van ons exportpakket, en België zou niet snel een compensatie kunnen vinden voor deze opbrengsten uit het buitenland. De ononderbroken vernieuwing van de arbeidsbezetting in deze branches is bijgevolg niet onbelangrijk. De investeringen dienen aangemoedigd te worden, althans in de ondernemingen die zich willen aanpassen aan de eisen van deze tijd en zolang België over een zekere reserve aan arbeidskrachten beschikt. Deze aanmoediging zou echter afhankelijk kunnen gemaakt worden van een aantal voorwaarden in verband met de plaats en de omvang van de investeringen.

Tot besluit voegen wij hier nog een korte beschouwing aan toe. De traditionele bedrijfstakken, zoals de textielnijverheid (met haar verschillende vertakkingen), de schoennijverheid en de konfektienijverheid zijn van bij hun ontstaan bij voorkeur gevestigd geworden te midden bevolkingskernen, o.a. te Roeselare, Izegem, Kortrijk, Moeskroen en Waregem en een aantal gemeenten die tot deze expansieve ruimte behoren. De industrie is er vermengeld in het woongebied.

Gepaard gaande met de politiek van mo-

dernisering van de vitale ondernemingen in deze bedrijfstakken is het aangewezen de hervestiging van deze ondernemingen aan te vatten en de groepering ervan na te streven, aan de rand van de woongebieden, op van te voren klaargemaakte industrieterreinen. De vernieuwing van de steden en gemeenten, de huisvestingspolitiek, de aanpassing van onze onder sterke bezetting komende verkeersmiddelen, d.w.z. al de taken die gesteld worden in de tweede fase van de industrialisering, zouden hierdoor vergemakkelijkt worden.

De landbouw verdient een aparte plaats in de ontleding van de transformatie van de provincie ten gevolge van de snellere industriële groei. Want de landbouw verliest aan de industrie mensen en grond.

De redenering dat de landbouwgemeenschap uiteindelijk zal winnen door de bredere afzetmogelijkheden, gelijk de middenstand, en door opslorping van de overtollige arbeidskrachten van de landbouw in de industrie, verdrijft de achterdocht van de landbouwer niet (1).

De landbouwer voelt zich meestal de verliezer in wat wij de grote voltige hebben genoemd. Men kan de landbouwer en zijn problemen niet uit de weg gaan, wil men de industrialisering in een agrarische streek zonder wrijvingen laten vooruitgaan. Bij wijze van shock-therapie wensen wij de landbouwproblemen zo scherp mogelijk te stellen.

De landbouw verschaft in 1959 een bestaan aan 17 % van de actieve bevolking van West-Vlaanderen, nl. aan circa 67.000 exploitanten en familieleden en aan 3.500 tewerkgestelden. Vergeleken met de toestand in 1950 is er een vermindering vast te stellen van de actieve bevolking in de

---

(1) Deze redenering werd uiteengezet door de hr. H. Olivier in dit tijdschrift, 2e Jg., Nr. 4, blz. 119-121.

voltige 3

GUIDO DECLERCQ

Lid Direktiekomitee W.E.R.

landbouw van méér dan 12.000 eenheden, waaronder 3.000 tewerkgestelden, hetzij van gemiddeld 1.300 agrariërs per jaar.

In 1959 telde de provincie 26.459 landbouwuitbatingen van méér dan één hektare, waarvan 18.049 van minder dan 10 ha, voor een betaalde oppervlakte van 242.000 ha (1). De betaalde oppervlakte vermindert jaarlijks met gemiddeld 300 ha.

Welnu, niettegenstaande het landbouwareaal vermindert en de arbeidsbezetting van de agrarische sektor daalt, vertoont de produktie van de landbouw in het algemeen een stijgende lijn, o.a. door betere bemesting, selektieve onkruidsbestrijding, mechanisering en door toepassing van wetenschappelijke methoden in de voortbrengst van zuivelprodukten, van eieren en vlees. Ons land brengt sinds enkele jaren landbouwoverschotten voort die soms slechts gedeeltelijk, beneden de binnenlandse prijzen, kunnen afgezet worden in het buitenland. Deze toestand is niet eigen aan België; men voorziet immers, dat de meeste industriële landen van Europa, in plaats van zoals in het

(1) Totale oppervlakte van West-Vlaanderen :
323.500 ha.

verleden beroep te doen op aanvoer van landbouwprodukten, zeer spoedig allerlei landbouwoverschotten door export zullen moeten wegwerken en aldus op een rij zullen komen te staan met Nederland (dat 40 % van zijn landbouwproduktie uitvoert) en Denemarken (47 % uitvoer). Zelfs Engeland, binnenkort een partner in de Euromarkt, bevindt zich na een eeuwenlange positie van importeur van landbouwprodukten in deze nieuwe situatie. De stijgende levensstandaard in het Westen heeft een minder dan proportionele toename van de vraag naar onze landbouwprodukten voor gevolg. En in ons land is de aangroei van de bevolking ook nog gering.

West-Vlaanderen's landbouw moet in dit grotere kader teruggedraaid worden, alleszins wanneer wij spreken over verschijnselen die zich over een langere periode afspeelen. De produktie van onze landbouw vertoont een stijgende lijn, alhoewel de produktie-voorwaarden hier ver van ideaal mogen genoemd worden, vergeleken met deze van rondom ons. Niet alleen zijn er, zoals hierboven opgegeven, zeer veel kleine exploitaties, maar daarenboven is de vergoeding voor het gebruik van de landbouwgrond (prijs van de grond of pacht) hier omtrent het dubbele van deze in Nederland, het driedubbele van deze in Frankrijk en aanzienlijk hoger dan in sommige landbouwstreken in Wallonië. Dit eigenaardig verschijnsel, dat ook in de Euromarkt nog lange tijd zal bestaan, houdt klaarblijkelijk verband met de geringe geografische en sociale mobiliteit van de landbouwer.

De versnippering van het landbouwareaal in West-Vlaanderen is niet verminderd sinds het begin van deze eeuw, toen zij de verwondering opwekte van de Engelse socioloog Seebohm Rowntree. Een enquête, in 1957 uitgevoerd in het arrondissement Ieper, wees uit dat slechts voor 39 % van de landbouwuitbatingen de percelen in een

Bedrijfsgebouwen Denecker, bouwmaterialen, op industrieterrein te Diksmuide.

straal van hoogstens één km rond de hofplaats gegroepeerd zijn. Voor 23 % van de uitbatingen ligt het verste perceel van 2 tot 5 km van de hofplaats en voor 8 % van de gevallen ligt het verste perceel op méér dan 5 km (1). Een enquête van 1959 wijst op dezelfde toestanden in het arrondissement Brugge. Daar hebben niet minder dan 35 % van de landbouwexploitaties akker- of weiland gelegen op méér dan 5 km van de hofplaats, en in amper de helft van de gevallen liggen alle landerijen binnen een straal van 1 km rond de boerderij (2). In de landbouw vindt men dus een fenomeen dat gelijkgesteld mag worden met de abnormale mobiliteit van de arbeiders.

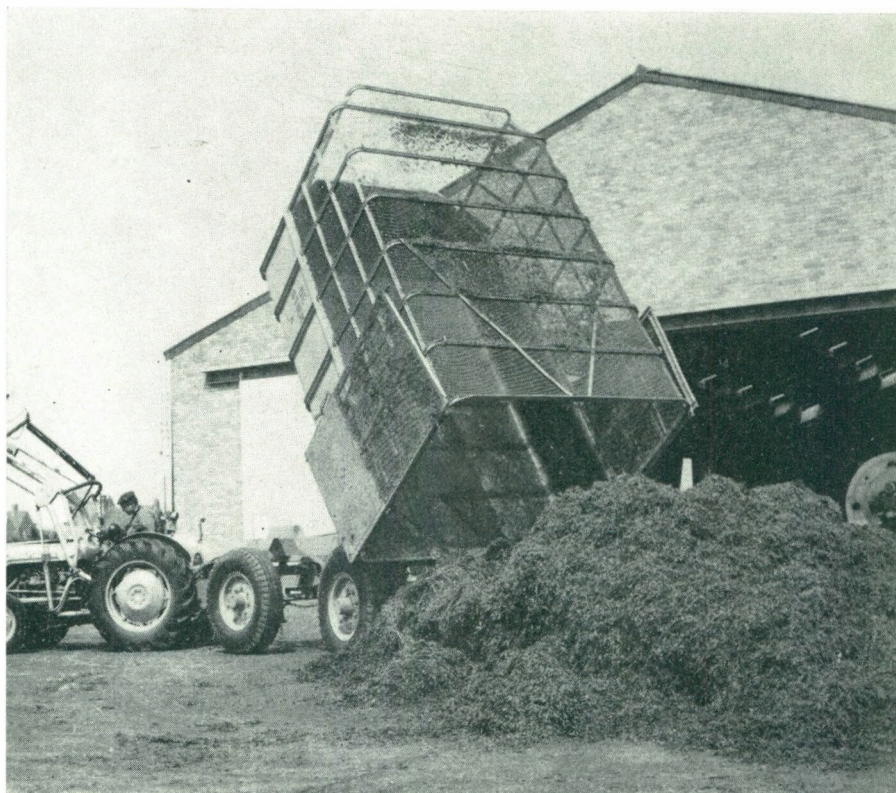
Ten slotte moeten 50.000 ha van het Westvlaams landbouwareaal, of 20 %, geklasseerd worden bij de waterzieke gronden (3).

-
- (1) G. Declercq & O. Vanneste, «*De economische situatie en mogelijkheden van het arrondissement Ieper*», Brugge, 1958, 38.
  - (2) O. Vanneste, J. Theys en M. Zwaenepoel, «*Het arrondissement Brugge, een regionaal-economische studie*», Brugge, 1961, 162.
  - (3) Dr. Ing. J. Ameryckx en Ing. G. T'Jonck, «*De waterzieke landbouwgronden in West-Vlaanderen*», Provincie West-Vlaanderen, 1957, 9.

De hoge fysische produktiviteit, ondanks de minder gunstige produktie-voorwaarden, verschaft de meeste landbouwersgezinnen nochtans amper het inkomen van de geschoolde arbeider. De werkweek van de boer telt nu zelden minder dan 70 uren, tegenover minder dan 45 in de industrie.

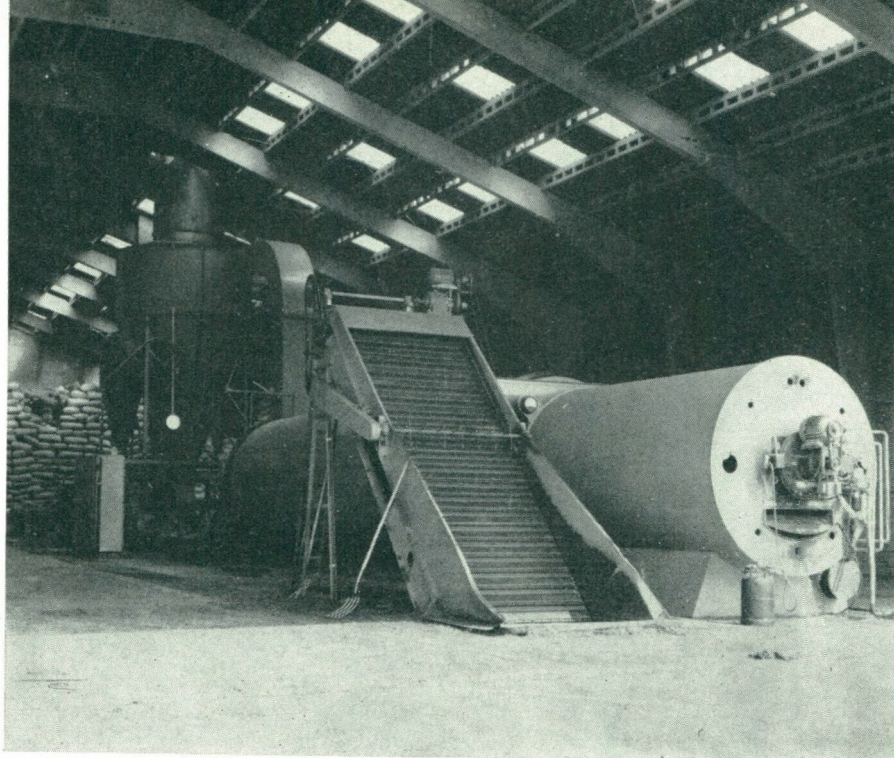
De gevolgtrekking van dit alles schijnt te zijn, dat de landbouwer voortploegt, maar in een museum. Ofwel wordt de landbouw een sektor die in toenemende mate blijvend en massaal gesubsidiëerd zal moeten worden, dus een museum; ofwel zal de landbouw, als de hierboven geschetste ontwikkeling ongestoord kan voortgaan binnen de bestaande structuren, ophouden te bestaan, ter uitzondering van de grotere exploitaties, van de kleinere die op rendabele manier groenten en bloemen kweken of op industriële schaal eieren of vlees voortbrengen, en van wat part-time farming. Een betere verkoopsorganisatie, agressieve export van de overschotten, enz. kunnen deze uitkomst alleen maar wat uitstellen.

In dit perspectief is het verder verval van het platteland niet tegen te houden omdat de jongeren, op de zonderlingen en de natuurliefhebbers na, de niet renderende en

Luzernbedrijf
«*De Stier*»
te Veurne.

Luzernbedrijf
« De Stier »
te Veurne.

financieel overbelaste boerderijen en de verarmde geboortestreek zullen verlaten. De industrialisering kan hieraan niets verhelpen. Zij lijkt in dit perspectief zelfs noodzakelijker dan ooit.

De voltige van onze provincie door de versnelde industrialisering lijkt o.i. echter overduidelijk aan te tonen dat in de landbouwsector zelf een ommekeer een levensbelangrijke kwestie geworden is. In de eerste plaats zijn er structuurveranderingen geboden, die in West-Vlaanderen uitblijven, nl. ruilverkavelingen, cultuurwerken en vooral een groepering van de uitbatingen in grotere eenheden. Landbouwbedrijven **hic et nunc**, in een industrieel land en onder kunstmannen, in dezelfde vormen als vijftig jaren geleden is de boeren laten werken naast de kantwerksters.

De structuurveranderingen zullen de landbouwers toelaten hun produktiviteit te verhogen en met een kortere werkweek een hogere levensstandaard te bereiken. Zij zullen echter gepaard gaan met een uitstoting van arbeidskrachten. Tot hoever wil men hiermede gaan?

In de tweede plaats lijkt ons de tijd gekomen om op het hoogste niveau een politieke keuze te doen, en nl. te beslissen hoeveel landbouwers België wenst te behouden en hoeveel van zijn inkomen het land wenst te besteden aan de subsidiëring van deze bevolkingsgroep. Inderdaad, er zijn belangrijke, niet-ekonomische motieven welke

pleiten voor het behoud van een landbouwersstand die welvarend is, wonend op een platteland dat een bevredigend, zij het dan landelijk levenskader biedt. Een van deze motieven is o.m., dat een minimum onafhankelijkheid van het land voor wat betreft de essentiële levensmiddelen moet verzekerd zijn. Men kan ook het behoud van een nader te bepalen groep landbouwers voorstaan om sociale redenen, bijvoorbeeld 8 % van de actieve bevolking. Hoogstwaarschijnlijk zal het geld kosten om de landbouw omwille van deze motieven op een bepaald peil te houden; maar dat is de prijs die men dan beslist te betalen. Om de gestelde doeleinden van deze landbouwpolitiek te bereiken lijkt ons een periode van twintig jaar niet te lang.

Welke keuze men uiteindelijk ook zal doen, zij zal dus een jaarlijkse overheveling medebrengen van het inkomen van de niet-agrarische bevolking naar de landbouwersstand, in de vorm van subsidies, om het inkomen van de landbouwer (met een werkweek als in de industrie) in evenwicht te brengen met dit van de geschoolde arbeider.

In de onderstelling dat dit politiek vraagstuk, waaraan niet te ontkomen is, uiteindelijk zijn beslag krijgt, is het ook mogelijk de industrialisering af te stemmen op het voorgeschreven landbouwbeleid, en de wrijvingsvlakken, die nu hoofdzakelijk op het private vlak liggen, te vermijden. Er kunnen gehele gewesten met de beste landbouwgronden uitsluitend voor de landbouw

voorbehouden worden. De opleidingsmogelijkheden op het platteland kunnen aangepast worden. De compensatie voor het verlies van landbouwgrond kan in het kader van de landbouwpolitiek in zijn geheel beter geregeld worden. In de landbouwstreken zelf kunnen kleinere industriekernen aangeduid worden, om de overgang van de landbouw te vergemakkelijken.

Een gelijkaardig vraagstuk, maar van kleinere omvang, stelt zich met betrekking tot de zeevisserij. Deze uitsluitend Westvlaamse bedrijfstak behoort ook tot de sectoren waarvoor zich eerlang een politieke keuze zal opdringen. Wij verwijzen in dit verband naar het Engels voorbeeld, vervat in het Flick rapport.

De landbouw voert ons nu terug naar het vraagstuk van de Westhoek. Hieronder verstaan wij de arrondissementen Veurne, Diksmuide, een gedeelte van het arrondissement Ieper en enkele gemeenten van het arrondissement Oostende. Deze uitgesproken agrarische streek ondergaat volop de crisis in het landbouwbedrijf zonder in de voltige door de industrie te delen. De bevolking van circa 200.000 zielen ondergaat een verouderingsproces door de ontvolking, waarvan het begin dagtekent van voor 1900. Sommige verzorgingskernen groeien nog wel aan, maar dan uitsluitend ten nadele van de omliggende plattelandsgemeenten. Deze aangroei is gedeeltelijk fictief, omdat hij uitsluitend bestaat uit ouderen van dagen.

De industriële tewerkstelling in de Westhoek is schaars: zij bedraagt naar raming hoogstens 7.000 eenheden, op een totaal van 103.000 in de provincie. In relatieve cijfers blijft de werkloosheid er hoger dan in het expansieve deel van West-Vlaanderen, alhoewel het aantal werklozen er gering is in absolute cijfers.

Kortom, de sinds lang bestaande dualiteit in West-Vlaanderen, is door de recente vooruitgang van de industrie nog duidelijker aan het licht getreden. Waarom? Er zijn een aantal oorzaken die wij hierna opsommen. De Westhoek blijkt geen doorgangsbied te zijn: het leunt aan bij een ontvolkend en agrarisch gebied in Frankrijk aan een zee die, bij gebrek aan een ontwikkelde haven, eerder afsluit dan opent. Ten tweede, is de Westhoek niet ontsloten en dun bevolkt. Ten derde bezit de Westhoek, op een paar uitzonderingen na, geen eigen stuwende bedrijven, en daardoor

geen industrieel klimaat noch een menselijke infrastructuur om de industriële ontwikkeling zelf op gang te brengen of in voldoende mate aan te trekken, en ten vierde ontbreekt in de Westhoek de sociale uitrusting welke bevolkingsrijkere gebieden kenmerkt, nl. een uitgebreide gezondheidszorg, een waterleidingsnet, frequente publieke transportmiddelen, een geschakeerd onderwijs, cultuur- en ontspanningsgelegenheden.

De gewenste, en voor de reeds scheef getrokken sociale opbouw noodzakelijke industriële basis, zal er van buitenuit moeten gebracht worden. De nadelen, die de vrij beslissende industrieel tot hertoe van de Westhoek afschrikken, moeten overwonnen worden door voor de toekomst berekende verkeersverbindingen vanuit de groeipunten elders in de provincie. Ook de interne verkeersverbindingen moeten verbeterd worden, om de mobiliteit in eigen streek te verhogen. De algemene uitrusting ter voldoening van de materiële en kulturele aspiraties van de bevolking moet hier door de gemeentebesturen lokaal of intercommunaal gebracht worden. En gezien de schaarse bebouwing dienen een aantal gemeenten uitgekozen alwaar industrieterreinen en zo nodig op voorraad gebouwde bedrijfsruimte onmiddellijk beschikbaar zijn.

Als eerste besluit van onze uiteenzetting over West-Vlaanderen's grote voltige noteren wij, dat de industrialisering in een tweede fase treedt, waardoor een aantal accentverschuivingen gewenst zijn. Wij verzoemen:

- de aandacht voor de nevenproblemen van de industrialisering, zoals de huisvesting, de verkeersmiddelen;
- diversifikatie in de ontwikkelingspolitiek, om ook het achterblijvend deel van West-Vlaanderen in de voltige te betrekken;
- afstemmen van de industrialisering op het landbouwbeleid, van zodra dit zal geformuleerd zijn;
- speciale aandacht voor de traditionele bedrijfstakken.

Deze besluiten kunnen misschien best samengevat als volgt: de grote voltige van West-Vlaanderen door de industrialisering zal de Westvlaamse Economische Raad ertoe brengen zijn stimulerende werking op verschillende niveau's tegelijkertijd uit te oefenen, waar in het verleden alle krachten konden ingezet worden op de kwantitatieve vermeerdering van de tewerkstelling.